

גמ' ב"ק (י) - המת אסור בהנאה

רב דניאל שטיין

א. רמב"ם (פ"י נזקי ממון הי"ד) - יראה לי שאע"פ שהתם שהמית עבד או שפחה פטור מן הקנס שהוא שלשים סלע הקצוב בתורה אם המית שלא בכוונה משלם חצי דמי העבד או חצי דמי השפחה מגופו כאילו המית שור חבירו או חמורו. [השגת הראב"ד] יראה לי שאע"פ שהתם שהמית וכו' אם המית שלא בכוונה משלם חצי דמי העבד. א"א הסברא הזו אינה מחוורת שהרי על פי עצמו דאמר רבא דלא משלם כופר בכן חורין אפילו הכי משלם דמים ולגבי עבד דמים נמי לא משלם שלא בכוונה אי בכן חורין לא משלם חצי דמים גבי עבד אמאי משלם חצי דמים, אלא מסתברא בין בכן חורין בין בעבד דמים משלם בין על פי עצמו בין שלא בכוונה. [מגיד משנה (שם) - כבר כתב רבינו למעלה שהמועד שהמית את בני חורין או את העבד שלא בכוונה משלם כופר וקנס אבל בתם סובר הרב שאם המית בן חורין פטור אפי' מחצי דמים דאין דמים לכן חורין].

ב. קצות החושן (סי' ת"י ס"ק ד') - וכן משמע מדברי תוס' ב"ק דף ט' (ע"ב ד"ה מה שאין כן בבור) שהקשו למה לי קרא בבור שור ולא אדם תיפוק ליה מעליו ולא על האדם דכתיב בשור וממילא ולא בשאר נזקין וע"ש, ואי נימא דמעליו לא ממעט דמים א"כ אכתי צריך קרא בבור שור ולא אדם דמיפטר מדמים, ע"כ צ"ל דס"ל דאין דמים לכן חורין, או דמעליו ממילא נמי אימעט דמים וא"כ אפילו לצאת ידי שמים ליכא חיוב.

ג. רמב"ם (פ"ה חובל ה"ו) - הודה החובל שהוא חבל משלם חמשה דברים, שהרי העדים היו שם שנכנס לתוך ידו שלם בשעת המריבה ויצא חבול, אבל אם לא היו שם עדים כלל והוא אומר חבלת בי והודה מעצמו פטור מן הנזק ומן הצער וחייב בשבת ב ובושת וריפוי על פי עצמו, לפיכך אם כפר ואמר לא חבלתי נשבע שבועת הסת. [השגת הראב"ד] הודה החובל וכו' פטור מן הנזק ומן הצער. א"א לא ידעתי למה פטור מאלו ואולי יאמר מפני שצריך אומדן וזה אף על פי שמודה לו בחבלה אינו יודע באומדן לפיכך פטור מהם אבל השבת והריפוי שהם נראים לעין חייב ואינו מחוור שהכל צריך אומדן הילכך חייב בכל או פטור מן הכל.

ד. גמ' ע"ז (כט:) - ומת גופיה מנלן, אתיא שם שם מעגלה ערופה, כתיב הכא ותמת שם מרים, וכתוב התם וערפו שם את העגלה בנחל, מה להלן אסור בהנאה, אף כאן נמי אסור בהנאה.

ה. שו"ע (יו"ד סי' שמ"ט סע' א') - מת, בין עובד כוכבים בין ישראל וכו' אסורים בהנאה. [ביאור הגר"א (שם) - אבל הרשב"א בב"ק כתב בפשיטות דמת עובד כוכבים מותר בהנאה וכ"כ תוס' שם י' א' סד"ה שהשור וכו']. [פ"ת (ס"ק א') - עבה"ט של הרב מהרי"ט ז"ל ועי' בתשו' אבן שהם סי' ל' שהעלה דמת ישראל אסור בהנאה מה"ת אבל מת עובד כוכבים אסור מדרבנן ומה"ט כתב שם באחד שחלה חולי שאב"ס ואמרו הרופאים שיקח עצם ממת לצורך איזה רפואה או מתכריכי המת דמותר ליקח עצם עובד כוכבים לזה כיון שאינו אלא מדרבנן ע"ש].

ו. גמ' בכורות (מה.) - א"ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך ומצאו בה מאתים וחמישים ושנים עצמות.

ז. רמב"ן (דברים כ"א, כ"ג) - "לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלקים תלוי וגו'" - וזה שנאמר כי קללת אלקים תלוי, זלזולו של מלך, שהאדם עשוי בדמות דיוקנו של מלך וישראל בניו הם, משל לשני אחים דומים זה לזה וכו', לשון רש"י וכו'. והמשל בשני האחים התאומים יש לו סוד, איננו כאשר חשב הרב בישראל שנקראו בנים למקום וכו'. והנה המלין תלוי על העץ עובר בלא תעשה ועשה, ורבותינו (סנהדרין מו א) דרשו כן בכל המלין את מתו שלא לכבודו, מה עץ שהוא נוול אף כל שהוא נוול. והנה לדעתם, כי קללת אלהים תלוי, לומר אף על פי שזה ראוי לנוול לגודל חטאו לא תעשה כן כי קללת אלהים תלוי.

ח. גמ' סוכה (לא:) - והאמר רבא לולב של עבודה זרה לא יטול ואם נטל כשר. [ח' הריטב"א (שם) - ואף על גב דמתהני בעשיית מצות שמקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא, לא חשיב איסור באיסורי הנאה אלא כשנהנה בגופו של איסור אבל כל שאין ההנאה מגופו אלא שגורם לו הנאה וריוח ממקום אחר אינו הנאה מן האיסור, וכדרך שאמרו (ר"ה כ"ה א') בנודר הנאה ממעין שטובל בו בימות הגשמים שאינו נהנה בגוף המים ואף על פי שגורמת לו טבילה זו לעלות מטומאה לטהרה ומכשירתו לכמה דברים לית לן בה].

ט. רמב"ם (פי"ד אבל הכ"א) - המת אסור בהנאה כולו חוץ משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו.

י. שו"ע (יו"ד סי' שמ"ט סע' ב') - נויי המת המחוברים בגופו, כגון פאה נכרית וכיוצא בה, אסורים כמו המת עצמו. (ודוקא כשהם קשורים בשערות גופן, אבל אינן קשורים, מותר. ולכן מותר ליטול טבעות שבידים של מתים, וכיוצא בזה). במה דברים אמורים, בסתם, אבל אם צוה שיתנו נוי גופו המחוברים בו לבנו או לבתו או לצורך דבר אחר, מותרים. אבל שערו ממש, אפילו אם צוה עליו, אסור בהנאה. הגה: אשה שיוצאת ליהרג, נהנין בשערה, אף על פי שנגמר דינה, אין שערו תיה נאסרים עד שתקטל.